

Sveučilište J. J. Strossmayera Osijek

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**ODNOS OSOBINA LIČNOSTI I STEREOTIPA FIZIČKE
PRIVLAČNOSTI – „ŠTO JE LIJEPO, TO JE I DOBRO“**

Diplomski rad

Maja Mikulec

Mentor: Doc. dr. sc. Silvija Ručević

Osijek, 2013.

Sadržaj

1. Uvod	1
1.1. Ličnost.....	1
1.2. Stereotipi	3
1.3. Fizička privlačnost	4
1.4. Stereotip fizičke privlačnosti	6
1.5. Teorijska objašnjenja učinaka fizičke privlačnosti	7
2. Cilj, problemi i hipoteze	12
3. Metoda	12
4. Rezultati	16
5. Rasprava	18
6. Zaključak.....	21
7. Literatura.....	22
8. Prilozi	25

Sažetak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos osobina ličnosti i stereotipa fizičke privlačnosti - „Što je lijepo, to je i dobro“. U istraživanju su korišteni opisi osobina ličnosti, sastavljeni na temelju Upitnika ličnosti od 10 čestica te fotografije muške i ženske osobe. Rezultati ovog istraživanja pokazuju kako informacija o osobinama ličnosti utječe na procjenu fizičke privlačnosti. Pozitivan opis povećava procjene fizičke privlačnosti, dok ih negativan smanjuje. Rezultati pokazuju i značajnu interakciju spola procjenjivača i spola procjenjivane osobe. Ženski sudionici procjenjuju žensku osobu fizički privlačnijom nego što to čine muški sudionici.

Ključne riječi: osobine ličnosti, stereotipi, fizička privlačnost

Abstract

The aim of this research was to examine the relationship between personality traits and physical attractiveness stereotype – „What is beautiful is good“. The study used personality descriptions that were created of *Ten-Item Personality Inventory*, and photographs of man and woman. The results indicate that personality traits information affects physical attractiveness ratings. Positive personality description increases targets's attractiveness ratings, whereas negative decreases it. The results also indicate significant interaction between valuator's and targets's gender. Female participants give higher attractiveness ratings for woman on photograph than men participants do.

Key words: personality traits, stereotypes, physical attractiveness

1. Uvod

Čovjek današnjice živi u svijetu u kojem je neprestano „bombardiran“ različitim informacijama, događajima, ljudima i pojavama. Naši procesi percepcije ograničenog su kapaciteta što znači da iz mnoštva informacija kojima smo okruženi izabiremo samo mali dio njih te na temelju tih informacija stvaramo vlastitu sliku svijeta oko nas. Jedinstveno doživljavanje realnosti svakog pojedinca posljedica je različitosti u znanju i očekivanju, kao i emocionalnom značenju koje pridajemo percipiranom objektu. Proces percepcije dodatno se komplicira kada objekt percepcije postaju drugi ljudi. Naime, da bismo uspješno funkcionirali u socijalnom svijetu vrlo je važno da uz točnu percepciju objekata i pojava oko nas, adekvatno procjenjujemo i stvaramo točne dojmove o drugim ljudima. Svakodnevno se pitamo zašto se netko ponaša na određeni način, koje su mu namjere i motivi, kakva je ta osoba te koje osobine posjeduje (Baron i Byrne, 1994). Ono što doista jesmo i što nas trajno određuje je naša ličnost.

1.1. Ličnost

Ličnost, odnosno jedinstvene karakteristike ili osobine koje čine razliku u ljudskom doživljavanju i ponašanju pojedinaca pokušalo se tijekom dugog niza godina i istraživanja opisati kroz različite teorije i koncepte. Ličnost se sustavno počela istraživati tek 20-ih godina prošlog stoljeća na temelju znanja i znanstvenih aspiracija dotadašnjih znanstvenih krugova. U shvaćanju suvremenih istraživača ličnost se može definirati kao relativno trajni splet osobina koje čine pojedinca jedinstvenim te čine njegovo ponašanje i doživljavanje dosljednijim (John i Srivastava, 1999). Važnost ličnosti očituje se u različitim aspektima života. Ona svakodnevno određuje uspješnost socijalnih interakcija, zdravstvena ponašanja, radne ishode i obrazovne uspjehe. Utječe na naše doživljavanje i emocionalne reakcije, ali i vještine i interese. U predviđanju ponašanja i ishoda u različitim navedenim aspektima života danas je najprihvaćeniji petofaktorski model ličnosti.

Istraživači koji se bave ličnošću uglavnom su postigli slaganje oko njezine strukture, te danas najveći broj autora kao skup dimenzija najvišeg reda kojima je moguće opisati ličnost svakog pojedinca prihvaća petofaktorski model. Pet širokih, međusobno nezavisnih faktora ličnosti, u literaturi se najčešće označavaju kao ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, neuroticizam (emocionalna stabilnost) i otvorenost za iskustva (kultura, intelekt).

Ekstraverzija i neuroticizam predstavljaju osnovne osi petofaktorskog modela, a neki istraživači zbog visoke povezanosti ekstraverzije s pozitivnim, a neuroticizma s negativnim emocionalnim stanjima, predlažu čak preimenovanje ovih konstrukata u „pozitivnu“, odnosno

„negativnu emocionalnost“. Naime, oni pretpostavljaju da su ove crte posljedica rada istih bio-bihevioralnih sustava koji se nalaze u podlozi emocionalnih stanja (Gray, 1990; Davidson, 2001; prema Krapić, 2005), navodeći kako je ekstraverzija vjerojatno posljedica bihevioralno aktivacijskog, a neuroticizam bihevioralno inhibicijskog sustava.

Svaka je od pet širih dimenzija petofaktorskog modela sastavljena od više komponenti nižeg reda koje predstavljaju osnovna obilježja pojedinaca (John i Srivastava, 1999). Tako ekstraverzija koju karakterizira pozitivna emocionalnost obuhvaća socijabilnost, poduzetnost, ambicioznost te asertivnost, dok je neuroticizam ili negativna emocionalnost sastavljena od emocionalne reaktivnosti, iritabilnosti i nesigurnosti. Ugodnost se najčešće konceptualizira kao globalna latentna varijabla koja sumira specifične tendencije i ponašanja kao što su ljubaznost, kooperativnost i sklonost pomaganju, dok savjesnost obuhvaća komponente kao što su potreba za kontrolom (nasuprot impulsivnosti), opreznost, pouzdanost, odgovornost te sklonost napornom radu i postignuću. I otvorenost, kao i prethodne četiri crte predstavlja mješavinu različitih komponenti funkcioniranja ličnosti među kojima se nalaze intelekt u užem smislu (npr. inteligencija, pronicljivost, kreativnost), otvorenost za iskustva (npr. radoznalost, maštovitost, liberalnost) te neki aspekti kulture, osobnih stavova, sklonosti i orijentacija (npr. umjetnički interesi, nekonformizam, progresivne i nekonvencionalne vrijednosti, potreba za raznolikošću iskustava i sl.) (John i Srivastava, 1999).

Struktura petofaktorskog modela proizlazi iz teorija ličnosti i leksičkog pristupa koji podrazumijeva da rječnici svakodnevnog jezika adekvatno odražavaju individualne razlike koje se odnose na socijalnu i psihološku stvarnost (Krapić, 2005). Iako je pet temeljnih dimenzija ovog modela izdvojio još Fiske (1949; prema Krapić, 2005), prvu potvrdu adekvatnosti petofaktorske strukture pružili su Tupes i Christal (1961; prema Krapić, 2005), a navedeni su faktori potom replicirani u brojnim istraživanjima, pokazujući pri tome znatan stupanj međukulturalne, jezične i metodološke invarijantnosti.

Zagovornici petofaktorskog modela (McCrae i Costa, 1999) potvrdili su da se ovi faktori, zasebno ili u kombinaciji, mogu identificirati u velikom broju drugih mjernih instrumenata, pa čak i onih koji proizlaze iz različitog teorijskog konteksta. Njihovi nalazi empirijska su podrška mišljenju da petofaktorska struktura može predstavljati zajednički deskriptivni okvir kojim je moguće adekvatno opisati strukturu različitih mjernih instrumenata.

Empirijski nalazi vezani uz vremensku stabilnost crta ličnosti operacionaliziranih kroz petofaktorski model upućuju na zaključak da je ličnost pojedinca relativno konzistentna kroz vrijeme (Milas, 2004). Rezultati metaanaliza pokazuju da su ekstraverzija i neuroticizam

najstabilnije crte, visoko su stabilne i savjesnost i otvorenost za iskustva dok je najniže stabilnosti crta ugodnosti (Rantanen, Metsapelto, Feldt, Pulkkinen i Kokko, 2007).

Kako bi se olakšale prosudbe te se što brže snašlo u složenim uvjetima svakodnevice zaključci o osobinama drugih ljudi često se donose s obzirom na nekoliko središnjih karakteristika. Ljudi imaju ideju o tome koje se od navedenih osobina ličnosti slažu i pojavljuju zajedno, odnosno pribjegavaju stereotipima (Pennington, 1997).

1.2. Stereotipi

Prema Petzu (2005), stereotip je ustaljeni sklop pojednostavljenih i pretjerano uopćenih psihičkih osobina koje se pridaju cijeloj skupini ljudi. To je relativno trajna kognitivna shema o zajedničkim, češće negativnim nego pozitivnim značajkama cijele grupe, nacije, rase. Iako pristrani i/ili samo djelomično točni, stereotipi olakšavaju obradu informacija pojednostavljivanjem složene socijalne okoline i olakšavaju snalaženje u njoj. Tri su osobine koje karakteriziraju stereotipe: 1) ljudi se kategoriziraju po vrlo *vidljivim* značajkama kao što su rasa, spol, nacionalnost, fizički izgled itd. b) *svim* članovima te kategorije ili društvene grupe pripisuje se posjedovanje *istih* značajki, i c) bilo kojem pojedincu za kojeg se percipira da pripada toj grupi pripisuje se posjedovanje tih stereotipnih značajki (Pennington, 1997). U suvremenim teorijama, stereotip se temelji na kognitivnoj komponenti, predrasuda afektivnoj, a diskriminacija na bihevioralnoj komponenti reakcija baziranih na kategoriziranju (Fiske, 1998). Allport (1954) je u svojoj knjizi „The Nature of Prejudice“ dao prvu složenu i utjecajnu analizu ovog procesa s psihološkog stajališta, a koja je bila prethodnica čitavom nizu različitih teorija koje su nastojale objasniti ovaj fenomen.

Važno je istaknuti razliku između *stereotipa*, kao vjerovanja o društvenim skupinama i *stereotipiziranja*, kao korištenja stereotipnog znanja u stvaranju dojmova o pojedinačnoj osobi koja je kategorizirana kao član stereotipizirane skupine. Niti dostupnost niti aktivacija stereotipa nisu dovoljan uvjet da dođe do korištenja stereotipnog znanja u stvaranju dojma o članu skupine, budući da između stereotipa i stereotipiziranja vlada složen međuodnos. Na primjer, može doći do kategorizacije osobe, ali bez aktivacije stereotipa jer je ta kategorizacija irelevantna s obzirom da je prisutna snažna interpersonalna orijentacija odnosa između opažača i ciljne osobe. U tom će slučaju relevantne osobine, kao što su ljubaznost, inteligencija ili moć pružiti shematski okvir za stvaranje dojmova (Macrae, Stangor i Hewstone, 1996). Druga je mogućnost da dođe do aktivacije stereotipa, ali da se on ne koristi kao osnova za stvaranje dojmova. To se može dogoditi tako da svjesno potiskujemo proces stereotipiziranja ili na razini koja ne zahtijeva svjesnu pažnju, da informacije o pojedincu izazivaju istovremenu aktivaciju nekoliko stereotipa

koji se međusobno natječu. U tom će slučaju, „odabir“ stereotipa koje ćemo zanemariti, a koje koristiti u procesu socijalne percepcije ovisiti o kontekstu socijalne interakcije. Treća je mogućnost da može doći do aktivacije stereotipa i njegovog korištenja u početnim fazama stvaranja dojmova. No, stereotip se postupno modificira pod utjecajem individualnih informacija o danom pojedincu koje su često suprotne kategorijalnoj informaciji. Stereotipiziranje je najvjerojatnije kada su zahtjevi zadatka veliki, informacija složena, i dostupna subkategorizacija pojedinaca na temelju socijalno značajnih razlika. Stereotipi se mogu aktivirati automatski i utjecati na naše prosudbe i ponašanje bez da smo toga svjesni što ujedno otežava njihovo kontroliranje. Devine (1989) je predložila model kognitivne obrade u dva koraka: automatska i kontrolirana (svjesna) obrada. Automatska obrada aktivira sheme, stereotipe i nad njom nemamo kontrolu, ali ih kontrolirana obrada može odbaciti ili zanemariti. Kada smo u gužvi, preopterećeni, ili ometeni, možemo ne započeti kontroliranu razinu obrade, što bi značilo da je stereotip aktiviran automatskim procesom i da je dalje u našoj svijesti te nije odbačen. Devine (1989) je istražila taj proces, tj. da se stereotip automatski aktivira pri susretu s pripadnikom vanjske grupe i da se taj stereotip može zanemariti svjesnom obradom, npr. kod ljudi koji nisu predrasudni. Premda se ljudi razlikuju po stupnju izraženosti predrasuda (na svjesnoj, kontroliranoj razini), osobe koje nemaju izražene predrasude na nesvjesnoj su, automatskoj razini pod podjednakim utjecajem stereotipa kao i predrasudne osobe. No, novija su istraživanja pokazala da među pojedincima, suprotno nalazima Devine, vlada znatan varijabilitet u automatskom aktiviranju negativnih stereotipa (Aronson, Wilson i Akert, 2005).

Jedna od vidljivih osobina oko koje se lako formiraju stereotipi je fizička privlačnost. Što je neka osoba privlačnija, drugi je pozitivnije percipiraju i pozitivnije se odnose prema njoj, a karakteristično je da će ona imati uspješniji te zanimljiviji osobni i profesionalni život (Patzner, 1985).

1.3. Fizička privlačnost

Fizička privlačnost jedna je od najuočljivijih i najdostupnijih osobina koje ljudi posjeduju. Patzner (1985) smatra kako je to prva osobina, koju uz spol, zamjećujemo kod drugih ljudi. Zbog toga se ona često koristi kao osnovna informacija koju znamo o nekoj osobi. Znanstvena istraživanja fenomena fizičke privlačnosti započela su 60-ih godina prošlog stoljeća. Mnoga od njih su pokazala da fizička privlačnost ima značajnu, ali skrivenu ulogu u međuljudskim odnosima. Utječe na percepciju i ponašanje prema nekoj osobi (Patzner, 1985). Meta-analize Feingolda (1992) te Langloisa i sur. (2000) su pokazale da se ljudi iz različitih kultura slažu tko je privlačan, a tko ne. Svaka osoba ima implicitnu ideju o tome koja osoba jest,

a koja nije fizički privlačna te svatko od nas može dati odgovor na zadatak u kojem se traži da odredi da li nam je neka osoba fizički privlačna ili ne.

U literaturi ne postoji jedinstvena definicija fizičke privlačnosti već se ona razlikuje od istraživanja do istraživanja. Razni su konstrukti u svakom jeziku koji mogu poslužiti kao referentna točka. Neki od njih su npr. ljepota, simpatičnost, privlačnost, itd. Freud (1958; prema Patzer, 1985) fizičku privlačnost definira kao *stupanj u kojem je podražajna osoba ugodna za promatranje*. Pri tome je podražajna osoba ona koju se procjenjuje, odnosno procjenjivana osoba. No, fizička privlačnost nije kvantitativna mjera, odnosno nije podložna direktnom mjerenju. Iako nema jasnog odgovora na pitanje tko jest/nije fizički privlačan, postoji slaganje u procjenama ljudi. Zbog toga se u istraživanjima koristi *metoda konsenzusa*. Temelji se na pretpostavci da su procjene ljudi neizbježno subjektivne, ali da su zasnovane na geštalt principima percepcije osoba. Bitno je da su procjene ljudi zasnovane na cjelokupnom izgledu, bez obzira je li determinanta privlačnosti određena karakteristika lica ili cijelo lice. Ako veliki broj ljudi odredi za neku osobu da jest/nije fizički privlačna i to za neku vrijednost na skali, onda se ta osoba smatra reprezentativnom za taj stupanj fizičke privlačnosti (Adams, 1977; prema Patzer, 1985).

Postoje dvije metode za mjerenje fizičke privlačnosti koje na različit način koriste metodu konsenzusa: metoda prisilne distribucije i metoda slobodne procjene. Prema *metodi prisilne distribucije*, osoba mora poslagati određeni broj fotografija u unaprijed određene kategorije koje pokrivaju normalnu distribuciju. Mnogo češća je *metoda slobodne procjene* u kojoj osobe za ponuđene procjenjivane osobe moraju odrediti stupanj njihove fizičke privlačnosti na kontinuumu (od ekstremno niske do ekstremno visoke fizičke privlačnosti). Obično su to skale Likertovog tipa od 5 do 11 stupnjeva. Takve se procjene kasnije koriste kao intervalni podaci te se obrađuju parametrijskim statističkim metodama. Osoba čija je fizička privlačnost određene aritmetičke sredine i standardne devijacije smatra se predstavnikom svoje kategorije (Patzner, 1985).

Kao odrednice fizičke privlačnosti možemo istaknuti razne tjelesne dimenzije i dijelove tijela, način odijevanja te karakteristike poput akademskog statusa i spola (Ashmore, Solomon i Longo, 1996). Svi ti faktori pridonose procjeni privlačnosti, ali njihov značaj nije podjednak (Patzner, 1985). U većini istraživanja fizičke privlačnosti kao podražajni materijal koriste se fotografije lica osobe (Cash, 1981; prema Brown, Cash i Noles, 2001).

Karakteristike lica neke osobe predstavljaju jedan od najvažnijih izvora informacija za stvaranje prvog dojma o novoj osobi (Zebrowitz, 2004). Nadalje, lice osobe je važna sastavnica konstrukta fizičke privlačnosti na koju ne možemo utjecati (osim estetskom operacijom). Odjeću

i emocionalne izraze možemo mijenjati i upravljati njima ovisno o situaciji u kojoj jesmo, međutim, crte lica i njihova privlačnost ostaju iste u različitim situacijama.

Ispitujući standarde ljepote, Cunningham (1986) je utvrdio da su visoke procjene privlačnosti žena bile povezane s licima koja su imala velike oči, mali nos, malu bradu, istaknute jagodične kosti, uvučene obraze, visoke obrve i širok osmijeh. Potom su Cunningham, Barbee i Pike (1995) na isti način istražili procjene žena o ljepoti muškaraca. Pokazali su da su više procjene privlačnosti bile povezane s licima muškaraca koji su imali velike oči, istaknute jagodične kosti, veliku bradu i širok osmijeh (Aronson, Wilson i Akert, 2005).

Postoji određeno preklapanje među procjenama muškaraca i žena. Oba spola kod suprotnog spola cijene velike oči, koje se smatraju obilježjem „dječjeg lica“ te su privlačne jer kod promatrača izazivaju osjećaje topline i brizi. Također, oba spola kod suprotnog spola cijene istaknute jagodične kosti, obilježje odraslih osoba koje pronalazimo samo na licima seksualno zrelih (Zebrowitz i Montepare, 1992).

Istraživanja su ukazala na značajnu ulogu simetrije, odnosno na njezinu povezanost s fizičkom privlačnošću (Fink, Neave, Manning i Grammer, 2005). Jedna od osnovnih odrednica poimanja lijepog u različitim kulturama jest stupanj simetrije ljudskog lica. Suvremena znanstvena istraživanja ukazuju kako tzv. fluktuacijska asimetrija može biti pokazatelj genetičkog statusa, a različita su istraživanja pokazala i da su pojedinci s niskim stupnjem asimetrije lica i tijela fizički privlačniji. Štoviše, utvrđena je visoka povezanost između simetrije i ljepote pojedinca, odnosno seksualne privlačnosti jer je dokazano da i žene i muškarci preferiraju partnere koji imaju veći stupanj fizičke simetrije (Grammer i Rikowski, 1999). Razlozi su evolucijske prirode jer je fizička privlačnost povezana s određenim aspektima zdravlja i genetičke stabilnosti.

1.4. Stereotip fizičke privlačnosti

Stereotip fizičke privlačnosti poistovjećuje se sa sintagmom „Što je lijepo to je i dobro“. Prva znanstvena istraživanja ovog stereotipa nastala su 70-ih godina prošlog stoljeća u području socijalne psihologije. Detaljnije su ga ispitale istraživačice Dion, Berscheid i Walster (1972; prema Aronson, Wilson i Akert, 2005). U prvom njihovom eksperimentu sudionici (studenti) su na osnovi fotografija trebali procjenjivati crte ličnosti privlačnih i neprivlačnih studenata. Rezultati istraživanja su pokazali kako su sudionici fizički privlačnim pojedincima češće pripisivali socijalno poželjne karakteristike od fizički neprivlačnih pojedinaca. Privlačnim studentima češće nego neprivlačnima pripisivali su prestižnije poslove i sretnije brakove. Percipirali su ih kao dobre roditelje i općenito imali sliku o njima kao o osobama koje žive

ispunjenije (i socijalno i poslovno). To istraživanje potaknulo je mnoge druge znanstvenike na istraživanja učinaka privlačnosti, posebice facijalne privlačnosti na atribucije, stvaranje dojma i stereotipe o strancima. Većina istraživanja potvrdila je ovaj stereotip. Pokazalo se kako uistinu ljudi privlačnim osobama daju pozitivnije osobine nego neprivlačnima (Aronson, Wilson i Akert, 2005).

Neki su istraživači provjeravali vrijedi li odnos i u suprotnom smjeru, odnosno ispitivali su kako neke nefizičke karakteristike djeluju na percepciju fizičkih karakteristika. Oni su, da bi to ispitali, okrenuli sintagmu stereotipa fizičke privlačnosti te su pokušali utvrditi je li dobro ujedno i lijepo. Takvih istraživanja bilo je razmjerno malo (Kaplan, 1978; Wilson, 1968; Lerner i Moore, 1974; Gross i Crofton, 1977; prema Patzer, 1985). Gross i Crofton (1977; prema Patzer, 1985) su hipotezu „Što je dobro to je i lijepo“ ispitali na sljedeći način. Prvo su ženske procjenjivane osobe rangirane prema fizičkoj privlačnosti: slabo, prosječno i izrazito fizički privlačna. Nakon toga su opisi poželjne, neutralne i nepoželjne osobnosti pripisane svakoj od procjenjivanih osoba. Zadatak sudionika bio je da odrede fizičku privlačnost ženske procjenjivane osobe. Rezultati su pokazali da je za svaki stupanj fizičke privlačnosti, ona procjenjivana osoba kojoj je bila pripisana poželjna osobnost procijenjena kao fizički privlačnija od onih s neutralnom i nepoželjnom osobnosti. Pretpostavka je da se ekstravertirane, ugodne, savjesne, emocionalno stabilne i otvorene osobe percipiraju fizički privlačnijima.

Uzimajući u obzir spol osobe koja procjenjuje te koju se procjenjuje, kao i njihovu međusobnu interakciju, istraživanja stereotipa fizičke privlačnosti daju različite rezultate. Kniffin i Wilson (2004) pokazuju kako nefizičke karakteristike imaju snažniji utjecaj kod žena nego kod muškaraca. Gorga, Russell i Torres (2008) pak nisu dobile spolnu razliku u tome kako informacija o ličnosti utječe na procjenu privlačnosti. Naime, u njihovom su istraživanju opisi procjenjivanih osoba jednako utjecali na žene i muškarce koji su procjenjivali. Moguće je da je jedan od razloga ovakvih nekonzistentnih rezultata korištenje različitih mjera.

1.5. Teorijska objašnjenja učinaka fizičke privlačnosti

Postoji više teorija koje objašnjavaju stereotip fizičke privlačnosti, a neke od njih su: *implicitne teorije ličnosti, evolucijske teorije te socijalizacijske teorije, odnosno teorije socijalnog očekivanja*. Ni jedna od njih nije pokrila sve efekte pronađene istraživanjima te nije nastala isključivo kao pokušaj objašnjenja fenomena fizičke privlačnosti. Postoji potreba za teorijom koja bi ujedinila i uzela u obzir sve pronađene efekte.

Prema implicitnim teorijama ličnosti ljudi kada su nesigurni u pogledu prirode socijalne situacije, koriste se svojim shemama kako bi ispunili praznine. Odličan primjer ovakve upotrebe

shema je način na koji stvaramo dojmove o drugim ljudima. Ako znamo da je netko pošten, koristit ćemo vrstu sheme koju nazivamo implicitna teorija ličnosti kako bismo zaključili kakva je još ta osoba. Ove teorije se sastoje od naših ideja o tome koje se osobine ličnosti pojavljuju zajedno. Imaju istu funkciju kao bilo koja shema: svi se služimo mentalnim prečacima kako bismo iz male količine informacija izvukli što je moguće više. Pretpostavlja se da ljudi donose zaključke o osobinama drugih ljudi s obzirom na nekoliko centralnih karakteristika. Pozitivne karakteristike dovode do zaključaka da su ostale osobine koje osoba posjeduje također pozitivne, a negativne upućuju na posjedovanje negativnih karakteristika. Ovaj efekt ukazuje na značajnost prvog dojma pri stvaranju daljnjih stavova o nekoj osobi. Ti zaključci dovode do socijalnih stereotipa koji onda utječu na stvaranje „prototipa“ ljudi, odnosno socijalnih stereotipa koji se odnose na pojedince (Schneider, 1973). Ove teorije uspijevaju u najvećoj mjeri objasniti stereotip „Što je lijepo to je i dobro“.

Ashmore i Del Boca (1979) definiraju stereotip kao organizirani skup zaključenih povezanosti između socijalnih kategorija i osobnih karakteristika. Pomoću pristupa implicitnih teorija ličnosti utvrdili su povezanost između socijalnih kategorija muških i ženskih te različitih dimenzija percepcije ličnosti. Rezultati njihovog istraživanja pokazali su da se muškarcima pridaju pozitivne intelektualne karakteristike poput analitičnosti i negativne socijalne kao krutost, dok se žene povezuju s negativnim intelektualnim karakteristikama kao što je naivnost i pozitivnim socijalnim kao spremnost na pomoć.

Stupanj povezanosti između percipiranih osobina ljudi procjenjivali su Rosenberg i suradnici (1980; prema Pennington, 1997). Ti, kao i neki noviji nalazi (Fiske, Cuddy i Glick, 2006; Wojciszke, 2005) pokazuju da se osobine mogu svrstati u dvije dimenzije - dobro/loše intelektualan i dobro/loše društven. Intelektualna dimenzija obuhvaća osobine povezane s percipiranom sposobnošću uključujući inteligenciju, spretnost, kreativnost i djelotvornost. Društvena dimenzija obuhvaća osobine povezane s percipiranom namjerom uključujući prijateljstvo, uslužnost, iskrenost, povjerenje i moral (Fiske, Cuddy i Glick, 2006). Wojciszke (2005) je dobio da intelektualna i društvena dimenzija zajedno objašnjavaju 82% varijance prilikom svakodnevnog formiranja dojmova o drugima. Općenito, poznavanje toga gdje neka od osobina leži na ove dvije dimenzije omogućuje izvođenje predviđanja. Na primjer, saznanje da je neka osoba površna (loše intelektualna i loše društvena) isto znači da bi mogli predvidjeti da će ta osoba biti percipirana i kao priglupa, neodgovorna (intelektualno nepoželjne osobine), kao i tašta, nepoštena (društveno nepoželjne osobine) (Pennington, 1997). Stereotip o fizičkoj privlačnosti možemo promatrati na ovaj način tako što proučavamo koje osobne karakteristike ljudi povezuju s fizičkom privlačnošću.

Postoji nekoliko evolucijskih teorija koje mogu objasniti različite utjecaje privlačnosti. To su *teorija dobrih gena*, *teorija odabira partnera* i *teorija roditeljskog ulaganja*. Međusobno se razlikuju u načinu objašnjavanja utjecaja, ali sve naglašavaju da ljudi stvaraju univerzalne standarde ljepote koji se temelje na znakovima kondicije, zdravlja i reproduktivnih mogućnosti.

Teorija dobrih gena pokušava objasniti ranu preferenciju fizičke privlačnosti. Smatra se kako postoji genetska predispozicija prema određenim znakovima privlačnosti te da lica koja imaju određene karakteristike (dječje lice i prototipičnost) pružaju socijalno korisne informacije koje povećavaju vjerojatnost naše prilagodbe. Privlačni pojedinci signaliziraju zdravlje (kondiciju i dobre gene). Teorija predviđa postojanje razlika u ponašanju privlačnih i neprivlačnih osoba ako je riječ o osobinama povezanim sa zdravljem i dobrom kondicijom, ali ne i kod ostalih ponašanja. Tako bi npr., kod privlačnih pojedinaca trebali biti izraženiji svi oni atributi koji se odnose na sposobnosti i kapacitete za preživljavanje. Fizički privlačni pojedinci smatrat će se inteligentnijima, društvenijima, ali ne i tradicionalnijima budući da tradicionalnost nije značajna za preživljavanje. Različito ponašanje je uzrok različitih procjena od strane drugih, a ne posljedica kao što predviđaju socijalizacijske teorije. Privlačnost je podjednako važna za oba spola jer je dobro zdravlje nužno za preživljavanje. Isto tako, dobro zdravlje je važno za sve dobne skupine pa je privlačnost podjednako važna za djecu i odrasle (Langlois i sur., 2000).

Prema *teoriji odabira partnera* određena obilježja nisu evoluirala zato što su povećala šanse za preživljavanje tako što su olakšavala prikupljanje hrane, skrivanje i sl., već zato što su bila privlačna suprotnome spolu. Smatra da je privlačnost različito važna za različite spolove te pokušava objasniti mehanizam odabira partnera. Muškarci traže privlačne žene jer je privlačnost znak mladosti, zdravlja i reproduktivne moći. Žene pri odabiru partnera više gledaju na resurse za uzdržavanje obitelji nego na privlačnost. S obzirom da je izbor partnera ponašajna posljedica preferencije partnera, ova teorija pretpostavlja slijedeće: muškarci bi se trebali pozitivnije ponašati prema privlačnim ženama, a privlačnost je važniji faktor za ponašanje prema ženama nego prema muškarcima (Miller, 2007). Budući da teorija temelji objašnjenja na principima odabira partnera, a djeca (zbog nemogućnosti reprodukcije) nisu uključena u izbor partnera, teorija smatra da privlačnost nema utjecaja na ponašanje prema djeci (Langlois i sur., 2000).

Teorija roditeljskog ulaganja analizira različite troškove, odnosno ulaganja muškaraca ili žena tijekom vremena u roditeljstvo. Temeljna ideja je da biološke razlike među spolovima dovode do toga da žene ulažu u roditeljstvo više od muškaraca. Žene svoje gene prenose na manji broj potomaka nego što to potencijalno mogu muškarci. Razlog tomu je ograničeno razdoblje tijekom kojeg su žene plodne, kao i ograničena dob u kojoj mogu dobiti potomstvo. Uz to, žene mjesecima nose biološki teret trudnoće, dok muškarci mogu biti uključeni u više

trudnoća istovremeno. Iz toga proizlazi da žene imaju snažniju potrebu traženja partnera te da muškarci i žene imaju različite kriterije pri izboru partnera. Žene trebaju muškarce da im pomognu nositi teret trudnoće i odgoja djeteta te stoga traže muškarce koji im mogu osigurati resurse i pružiti zaštitu. Muškarci bi se trebali usmjeravati na reproduktivni potencijal partnerice, odnosno njezinu mladost i druge biološke osobine.

Teorija pretpostavlja kako roditelji da bi poboljšali svoj reproduktivni uspjeh različito ulažu u svoju djecu ovisno o djetetovom zdravlju, kondiciji i reproduktivnom potencijalu. Djeci s boljim kvalitetama pridaju više pažnje, brige, energije i resursa s obzirom da je privlačnost prema njima indikator kvalitete. Teorija dobro objašnjava razlike u tretmanu i ponašanju privlačne i neprivlačne djece, pri čemu se privlačna djeca pozitivnije tretiraju i imaju pozitivnije osobine, ali ne govori o dobnim razlikama pri procjeni i važnosti privlačnosti (Langlois i sur., 2000).

Naposljetku, socijalizacijske teorije i teorije socijalnog očekivanja se temelje na dvije pretpostavke: 1) kulturalne norme i iskustvo utječu na ponašanje procjenjivane osobe i promatrača, i 2) socijalni stereotipi kreiraju vlastiti realitet. Te pretpostavke preslikavaju izreke o privlačnosti: „ljepota je površna“, „ljepota je u očima promatrača“, „ne sudi knjigu po koricama“. Prema prvoj pretpostavci ljudi istog kulturalnog porijekla bi se trebali složiti oko toga tko jest/nije fizički privlačan zbog kulturne sličnosti i zajedničkog standarda privlačnosti. Nasuprot tome, teorija predviđa da pri procjeni privlačnosti osoba ne bi trebalo postojati slaganje ljudi različitih kultura zbog kulturnih različitosti i standarda ljepote (Langlois i sur., 2000).

Socijalni stereotipi stvaraju vlastiti realitet kroz sljedeće kauzalne mehanizme: 1) različiti facijalni izgled dovodi do stvaranja socijalnih stereotipa ili očekivanja da one pokazuju različito ponašanje te posjeduju različite osobine; 2) očekivanja uzrokuju različito procjenjivanje i ponašanje prema privlačnim i neprivlačnim osobama; 3) različite procjene i ponašanja uzrokuju razvoj različitog ponašanja i osobina kod privlačnih i neprivlačnih osoba; 4) osobe različite privlačnosti internaliziraju različite procjene i ponašanje te s vremenom zaista i pokazuju različito ponašanje i stvaraju različitu sliku o sebi.

Teorije pretpostavljaju postojanje spolnih razlika u važnosti privlačnosti. Zbog ljudske kulture u kojoj je važnija privlačnost žena nego muškaraca, slaganje u procjeni privlačnosti žena bit će veće nego slaganje u procjeni privlačnosti muškaraca. Također, razlike u tretmanu i procjenama s obzirom na privlačnost bit će veće kod žena nego muškaraca. Posljedično, utjecaj privlačnosti na ponašanje, sliku o sebi i osobine će također biti veći kod žena (Langlois i sur., 2000).

Potvrda navedenih pretpostavki je nužna za ove teorije kako bi mogle objasniti efekte fizičke privlačnosti. Da bi se pretpostavke potvrdile treba vrijediti sljedeće: a) pri procjeni privlačnosti unutar kulture postoji slaganje, s tim da postoje dobne razlike - starije osobe imaju internalizirane socijalne standarde privlačnosti te je kod njih slaganje veće nego kod djece; b) privlačne osobe se drugačije procjenjuju od neprivlačnih te se ponašanje prema njima razlikuje; c) ne postoji slaganje u procjeni privlačnosti među kulturama; d) privlačne osobe imaju različite osobine te se i ponašaju različito u odnosu na neprivlačne; e) trebale bi postojati dobne razlike kao rezultat kumulativne socijalizacije - kod privlačne/neprivlačne djece ne bi trebalo biti razlike u ponašanju i osobinama, dok sa starenjem sve više dolazi do usvajanja različitog ponašanja i osobina pa su tako starenjem razlike veće.

Imajući u vidu različita teorijska objašnjenja i koncepte stereotipa fizičke privlačnosti kao i njegova odnosa s osobinama ličnosti, ovo istraživanje pridonosi daljnjem rasvjetljavanju odnosa između ova dva konstrukta. Jedan od problema na koje nastoji odgovoriti je imaju li osobine ličnosti pripisane nekoj osobi učinak na procjenu njezine fizičke privlačnosti. Istraživanja ovog tipa u kojima fizička privlačnost predstavlja zavisnu varijablu, a osobine ličnosti nezavisnu u svijetu su malobrojna, a u Hrvatskoj čak i ne postoje. Također, za razliku od drugih istraživanja ovdje se ispituje zajednički utjecaj svih dimenzija ličnosti petofaktorskog modela. Utjecaj spola na sadržaj stereotipa nedovoljno je istražen, a dobiveni rezultati su nejednoznačni. Stoga, još jedan od doprinosa ovog istraživanja je utvrđivanje postoje li razlike u procjeni fizičke privlačnosti s obzirom na spol procjenjivača i spol procjenjivane osobe te postoji li efekt njihove interakcije.

2. Cilj, problemi i hipoteze

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos osobina ličnosti i stereotipa fizičke privlačnosti - „Što je lijepo, to je i dobro“.

S obzirom na cilj istraživanja, formulirani su sljedeći problemi:

1. Utvrditi imaju li pozitivne i negativne osobine pripisane nepoznatoj osobi učinak na percepciju njezine fizičke privlačnosti.

2. Utvrditi postoje li razlike u procjeni fizičke privlačnosti s obzirom na spol procjenjivača i spol procjenjivane osobe.

Hipoteze ovog istraživanja, koje proizlaze iz navedenih problema, su:

Hipoteza 1: Osobe kojima su pripisane pozitivne osobine procjenjuju se fizički privlačnijima od onih kojima su pripisane negativne.

Hipoteza 2: Ne postoje razlike u procjeni fizičke privlačnosti s obzirom na spol procjenjivača i spol procjenjivane osobe, ali postoji efekt njihove interakcije.

3. Metoda

Predistraživanje

Sudionici

U predistraživanju je sudjelovalo 20 sudionika sakupljenih putem osobnih poznanstava, od toga 10 sudionika je muškog, a 10 sudionika ženskog spola, raspona dobi od 15 do 17 godina ($M=16,20$; $SD=0,696$). Između muških i ženskih sudionika ne postoji statistički značajna razlika s obzirom na dob [$t(18)=0,632$; $p>,05$].

Instrument

Fotografije. U predistraživanju je korišteno 14 fotografija, od kojih 7 prikazuje žensko lice, a 7 muško lice. Fotografije su bile u boji i odgovarajuće rezolucije. Preuzete su s internet stranice www.statisti.com. Pri odabiru fotografija bilo je važno da osobe na fotografijama sudionicima budu nepoznate, da im svojom fizionomijom budu slične (da budu iste rase) te da budu podjednake godina (15-17 god.). Također je bilo važno da ne odskakuju od prosjeka po svojoj fizičkoj privlačnosti.

Postupak

Predistraživanje je provedeno individualno. Sudionicima je prezentiran niz fotografija postavljenih u Power Point programu. Zadatak sudionika bio je pažljivo promotriti svaku fotografiju te procijeniti privlačnost lica svake osobe na skali od 1 (fizički neprivlačno lice) do 7 (fizički privlačno lice). Razlog tome je da se na temelju procjena sudionika mogu izabrati jedna fotografija muškog i jedna ženskog lica koje se procjenjuju najprosječnijima.

Glavno istraživanje

Sudionici

U glavnom istraživanju je sudjelovalo 195 sudionika, učenika drugih i trećih razreda jedne gimnazije u Vinkovcima, od toga 97 sudionika je muškog, a 98 sudionika ženskog spola, raspona dobi od 15 do 17 godina ($M=16,26$; $SD=0,647$). Između muških i ženskih sudionika ne postoji statistički značajna razlika s obzirom na dob [$t(193)=-1,302$; $p>,05$].

U tablici 1 prikazan je broj sudionika u pojedinim eksperimentalnim skupinama ovisno o spolu sudionika, opisu te spolu osobe na fotografiji.

Tablica 1. Pregled broja sudionika po pojedinim skupinama ($k = 8$) ovisno o spolu sudionika, opisu te spolu procjenjivane osobe.

Spol sudionika	Muška fotografija		Ženska fotografija		Ukupno
	Pozitivan	Negativan	Pozitivan	Negativan	
	opis	opis	opis	opis	
Muški	25	23	23	26	97
Ženski	23	26	25	24	98
Ukupno	48	49	48	50	195

Iz tablice je vidljivo da je broj sudionika u svim eksperimentalnim skupinama podjednak, a najveća razlika u broju sudionika između pojedinih skupina je 3.

Instrumenti

U ovom istraživanju korišteni su sljedeći mjerni instrumenti:

Fotografije. Nakon predistraživanja na temelju prosječnih procjena privlačnosti i izračunatih standardnih devijacija za svaku fotografiju izabrane su dvije fotografije, jedna osobe muškog ($M=3,00$; $SD=1,451$) i jedna osobe ženskog ($M=3,65$; $SD=1,137$) spola. Pri odabiru fotografija bilo je važno da sudionici procjenjuju ove dvije osobe prosječno privlačnima te da se procjene muških i ženskih sudionika za ove dvije osobe ne razlikuju statistički značajno. Odabrane fotografije nalaze se u prilogima 3 i 4.

Opisi osobe na fotografiji. Opis osobe na fotografiji, konstruiran za potrebe ovog istraživanja je izrazito pozitivan ili izrazito negativan. Za konstrukciju ova dva opisa upotrebljen je Upitnik ličnosti od 10 čestica (*Ten-Item Personality Inventory* - TIPI; Gosling, Rentfrow i Swann, 2003) koji je prilagođen za ovo istraživanje. Naime, iz upitnika su preuzete tvrdnje na temelju kojih su sastavljeni opisi. Pozitivan i negativan opis nalaze se u prilogima 1 i 2. Originalni instrument - TIPI predstavlja kratku verziju upitnika za mjerenje temeljnih dimenzija ličnosti u okviru petofaktorske teorije ličnosti: ekstraverzije, ugodnosti, savjesnosti, emocionalne stabilnosti i otvorenosti. Sadrži ukupno deset čestica, po dvije za svaku dimenziju. Sudionici, ovisno o tome radi li se o samoprocjenama ili procjenama druge osobe, trebaju dati odgovor (1 = uopće se ne slažem; 7 = potpuno se slažem) u kojoj se mjeri tvrdnja odnosi na njih ili drugu osobu. Primjerice, dimenzija ekstraverzije obuhvaća tvrdnje: „otvorena i entuzijastična“ te „rezervirana i tiha“. Pet tvrdnji boduju se obrnuto. Rezultat za svaku dimenziju dobiva se kao prosjek rezultata na dvjema česticama (standardne i obrnuto bodovane). Viši rezultat znači veću izraženost određene dimenzije. Psihometrijska provjera pokazala je da upitnik ima zadovoljavajuću test-retest pouzdanost ($r = .72$) te konvergentnu valjanost (korelacija s duljim upitnicima $r = .77$) (Gosling, Rentfrow i Swann, 2003).

Postupak

Istraživanje je provedeno u studenom 2012. godine. Provedeno je grupno, na početku ili na kraju školskog sata u prostorijama gimnazije u Vinkovcima.

Istraživanje je bilo anonimno, a sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno te su sudionici bili u mogućnosti u bilo kojem trenutku odustati. Sudionici su usmenim putem bili informirani u koju se svrhu provodi istraživanje te da je njegov cilj ispitivanje točnosti percepcije. Pravi cilj bio je otkriven na kraju istraživanja što je bilo nužno zbog utjecaja poznavanja cilja na rezultate. Naglašeno je da će podaci dobiveni u ovom istraživanju biti isključivo u znanstveno - istraživačke svrhe, odnosno da će biti strogo povjerljivi i čuvani, stoga su sudionici zamoljeni da

budu posve iskreni. Svi su sudionici željeli sudjelovati te nitko nije odustao tijekom provođenja istraživanja.

Sudionici su biti podijeljeni u osam skupina. Svi sudionici u skupini dobili su jedan opis osobe (pozitivan ili negativan). Istraživač je naglas čitao opis dok su sudionici to pratili na svojim listama. Zatim su sudionicima bile podijeljene liste s fotografijom osobe koju trebaju procijeniti te liste za odgovor. Svi sudionici u skupini dobili su po jednu fotografiju (muške ili ženske osobe). Zadatak sudionika bio je da na skali od 1 (fizički neprivlačno lice) do 5 (fizički privlačno lice) odrede koliko im je ta osoba fizički privlačna, odnosno neprivlačna, te da na listi za odgovor zaokruže jedan broj, onaj koji odgovara njihovoj procjeni. Osim toga, na listu za odgovor sudionici su trebali upisati dob, spol i razred. Prije, za vrijeme i nakon ispitivanja, sudionicima je bilo omogućeno postavljanje pitanja oko eventualnih nejasnoća.

Prosječno vrijeme trajanja istraživanja je 10 minuta. Podaci prikupljeni istraživanjem objedinjeni su u bazu podataka te obrađeni u SPSS-u.

4. Rezultati

U istraživanju je korišten nacrt s tri nezavisne varijable: spol sudionika, spol osobe na fotografiji i opis osobe na fotografiji. Procjene fizičke privlačnosti osoba na fotografijama koje su davali sudionici predstavljaju zavisnu varijablu.

U tablici 2 prikazane su aritmetičke sredine i standardne devijacije za zavisnu varijablu procjena fizičke privlačnosti osobe na fotografiji koje su davali sudionici različitog spola. Također, prikazane su aritmetičke sredine i standardne devijacije za fizičku privlačnost pri procjenjivanju muške i ženske osobe na fotografiji te u slučaju kada je opis procjenjivane osobe bio pozitivan i negativan.

Tablica 2. Deskriptivna statistika skupina sudionika s obzirom na spol procjenjivača i spol procjenjivane osobe te opis osobe na fotografiji pri procjenjivanju fizičke privlačnosti.

Skupine sudionika	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
ženski sudionici	2,77	0,883	98
muški sudionici	2,54	0,855	97
fotografija ženske osobe	2,89	0,860	98
fotografija muške osobe	2,41	0,826	97
pozitivan opis	2,85	0,929	96
negativan opis	2,45	0,773	99

Iz prikaza deskriptivnih vrijednosti vidljivo je da su dobiveni prosječni rezultati viši u situaciji kada procjene daju ženski sudionici, za razliku od muških. Zatim, ženska osoba na fotografiji procjenjuje se privlačnijom nego muška. Kada su pak osobi na fotografiji pripisane pozitivne osobine, može se uočiti kako se ona procjenjuje fizički privlačnijom nego kada su joj pripisane negativne.

Kako bi se odgovorilo na postavljene probleme, za obradu podataka korištena je složena analiza varijance 2 x 2 x 2, a rezultati su prikazani u tablici 3.

Tablica 3. Završna tablica ANOVA-e za zavisnu varijablu procjena fizičke privlačnosti.

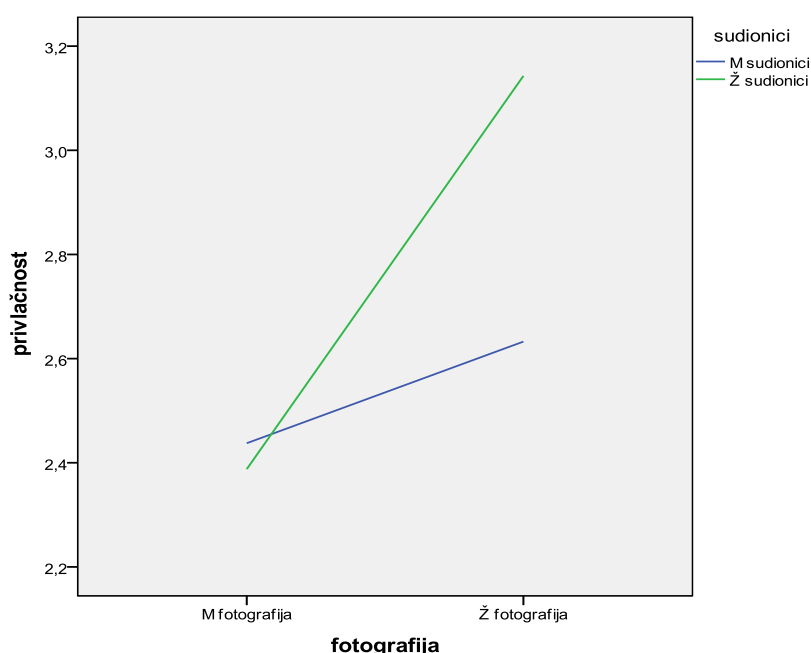
Varijable	<i>F</i>
spol sudionika	3,896*
spol osobe na fotografiji	16,866**
opis	11,271**
spol sudionika X spol osobe na fotografiji	5,073*
spol sudionika X opis	,000
spol osobe na fotografiji X opis	,216
spol sudionika X spol osobe na fotografiji X opis	,000

Legenda: ** $p < .01$; * $p < .05$

Složenom analizom varijance utvrđen je značajni glavni efekt spola sudionika te spola osobe na fotografiji. Također, utvrđen je značajni glavni efekt opisa osobe na fotografiji, odnosno da se prosječna procjena fizičke privlačnosti osobe na fotografiji statistički značajno razlikuje s obzirom na to jesu li joj pripisane pozitivne ili negativne osobine ličnosti. Prosječna procjena privlačnosti kod negativnog opisa iznosi $M=2,45$; $SD=0,773$, a kod pozitivnog $M=2,85$; $SD=0,929$, što znači da je procjena fizičke privlačnosti veća u situaciji kada su procjenjivanoj osobi pripisane pozitivne osobine, nego kada su joj pripisane negativne.

Interakcija varijabli spol sudionika i spol osobe na fotografiji također se pokazala statistički značajnom, a navedena interakcija prikazana je na slici 1.

Slika 1. Interakcija spola procjenjivača i spola procjenjivane osobe pri procjenjivanju fizičke privlačnosti.

Može se uočiti razlika u prosječnoj procjeni privlačnosti koje daju muški i ženski sudionici za žensku osobu na fotografiji. Kako bi se testirala značajnost navedene razlike proveden je t-test, a dobiveni t-omjer iznosi $t(48)=3,242$; $p<,01$. Rezultati pokazuju da postoji statistički značajna razlika u procjenama privlačnosti muških i ženskih sudionika, koje su davali za žensku osobu na fotografiji. Prosječna procjena privlačnosti koju su davali muški sudionici ($M=2,63$; $SD=0,883$) manja je od one koju su davali ženski sudionici ($M=3,14$; $SD=0,764$). Dakle, ženski sudionici žensku osobu procjenjuju privlačnijom nego što to čine muški sudionici. Kada se radi o muškoj osobi na fotografiji, vidljivo je da su prosječne procjene privlačnosti sudionika oba spola podjednake.

Posteksperimentalnom provjerom na temelju izjava sudionika utvrđeno je djelovanje nezavisne varijable opis. Naime, sudionici su izvještavali kako je opis osobina ličnosti utjecao na njihove procjene fizičke privlačnosti osoba na fotografijama. U situaciji kada je opis osobe na fotografiji bio pozitivan sudionici su tu osobu procjenjivali fizički privlačnijom nego što bi je procijenili u situaciji bez opisa. Također, u situaciji kada je opis osobe bio negativan sudionici su je procjenjivali manje fizički privlačnom nego što bi je procijenili u situaciji bez opisa.

5. Rasprava

Mnoga su istraživanja nedvojbeno pokazala kako se privlačna djeca i odrasli percipiraju pozitivnije na različitim dimenzijama od neprivlačnih pojedinaca, u skladu s tezom „Što je lijepo, to je i dobro“ (Langlois i sur., 2000; Riniolo, Johnson, Sherman i Misso, 2006). Također, istraživanja su utvrdila da teza vrijedi i u obrnutom smjeru, te da informacija o ličnosti neke osobe utječe na percepciju njezine fizičke privlačnosti (Albada, Knapp i Theune 2002; Hassebrauck, 1986; Paunonen, 2006; prema Lewandowski, Aron i Gee, 2007). Pretpostavka je da su ljudi s pozitivnim osobinama fizički privlačniji. Kniffin i Wilson (2004) tvrde da se percepcija fizičke privlačnosti u većoj mjeri temelji na osobinama nego na samom fizičkom izgledu.

Na temelju dobivenih rezultata u ovom istraživanju može se potvrditi postojanje stereotipa fizičke privlačnosti, odnosno povezanost između osobina ličnosti i fizičke privlačnosti lica. Naime, u situaciji kada su procjenjivanoj osobi pripisane pozitivne osobine (ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, emocionalna stabilnost i otvorenost), ona je procjenjivana fizički privlačnijom nego u situaciji kada su joj pripisane negativne (introverzija, niska ugodnost,

savjesnost, emocionalna stabilnost i otvorenost). Jedno od novijih istraživanja s kojima se mogu usporediti dobiveni rezultati je ono Meiera, Robinsona, Cartera i Hinsza (2010) u kojemu su osobe opisane kao ugodne i ekstravertirane procjenjivane fizički privlačnijima. Također, Gorga, Russell i Torres (2008) su manipulirajući pozitivnim i negativnim opisima koji su uključivali svih pet osobina ličnosti došli do istih zaključaka. Dakle, rezultati dobiveni u ovom istraživanju slažu se s onima u literaturi.

Istraživanja (Friedman, Riggio i Casella, 1988; Riggio, Friedman i DiMatteo, 1981) također pokazuju kako su od osobina ličnosti, ekstraverzija i ugodnost te koje imaju najveću pozitivnu povezanost s fizičkom privlačnosti. S obzirom da su u ovom istraživanju sve osobine ispitivane zajedno, ne može se utvrditi koliko svaka od njih pridonosi percepciji fizičke privlačnosti.

Rezultati dobiveni u ovom istraživanju mogli bi se objasniti evolucijskim teorijama. Naime, prema navedenim teorijama, informacija o osobinama ličnosti neke osobe može povećati ili smanjiti percepciju njezine fizičke privlačnosti. To se događa zbog toga što su osobine ličnosti dobar pokazatelj mjere u kojoj će osoba koja ih posjeduje biti kvalitetan prijatelj ili romantični partner. Tako je npr. informacija o tome da je netko ugodna i emocionalno stabilna osoba važna za stvaranje kvalitetnog prijateljskog odnosa. U kontekstu romantičnih odnosa, partner je poželjan u onoj mjeri u kojoj posjeduje poželjne karakteristike, a koje se mogu prenijeti na potomstvo ili mu olakšati opstanak (Buss i Barnes, 1986). Dakle, ukoliko netko posjeduje pozitivne osobine ličnosti, više će nam se sviđati te ćemo i njegovu fizičku privlačnost procjenjivati većom. Ukoliko pak netko posjeduje negativne osobine, one će biti prijetnja kvalitetnom odnosu koji bi se mogao s tom osobom uspostaviti. Posljedično, percepcija fizičke privlačnosti takve osobe bit će manja. S obzirom na rezultate ovog istraživanja, može se zaključiti kako se upravo to i dogodilo.

Iako nejednolični, nalazi pojedinih istraživanja ukazuju kako spol osobe može imati različit utjecaj na sadržaj stereotipa (Gorga, Russell i Torres, 2008; Kniffin i Wilson, 2004). U ovom istraživanju dobivena je značajna interakcija spola procjenjivača i spola procjenjivane osobe. Ženski sudionici procjenjivali su žensku osobu fizički privlačnijom nego što su to činili muški sudionici, dok su procjene fizičke privlačnosti za mušku osobu podjednake kod oba spola. Moguće je da su ovakvi rezultati dobiveni također zbog evolucijskih razloga. Naime, prema evolucijskoj teoriji međuljudske privlačnosti, muškarci i žene traže partnera za kojega procjenjuju da postoji najveća vjerojatnost da će s njim imati zdrave potomke. Kao rezultat spolnih razlika i različitih osobina koje muškarci i žene posjeduju, razvijene su različite strategije odabira partnera. Muškarci tako više cijene fizičku privlačnost kod žena koja se povezuje s

plodnošću. Nasuprot tome, žene kod muškaraca cijene osobine snage i dominantnosti jer iste povezuju s većom sposobnošću odgajanja svojih potomaka (Dijkstra i Buunk, 1998). Zbog toga što privlačnost muškarca nije tako važna osobina i muškarci i žene procjenjuju muškarca podjednako fizički privlačnim (Patzner, 1985). Kako su u ovom istraživanju obje procjenjivane osobe na fotografijama prosječne privlačnosti, moguće je stoga da su sudionice žensku osobu procjenjivale privlačnijom nego što su to činili sudionici jer im ista ne predstavlja konkurenciju pred suprotnim spolom. U prilog ovom objašnjenju idu i rezultati istraživanja Brewera i Archera (2007) koje je pokazalo da su sudionice privlačne žene percipirale kao prijetnju vlastitoj vezi te su iskazivale manju voljnost za uključivanjem privlačnih žena u svoje postojeće socijalne grupe, dok su ženske osobe prosječne privlačnosti procjenjivale najpozitivnije. Evidentno je dakle da žene više cijene prosječnu privlačnost ženskih osoba nego što to čine muškarci.

Istraživanje je dovelo do zanimljivih rezultata, ali pri zaključivanju utjecaja osobina ličnosti na procjene privlačnosti, treba imati na umu i sljedeće nedostatke istraživanja. Dakle, sudjelovao je samo mali i selekcionirani uzorak sudionika (u predistraživanju i glavnom istraživanju). Iako meta analize Langloisa i sur. (2000) ukazuju na to da se procjenjivači bez obzira na dob slažu u tome tko jest i tko nije privlačan, ubuduće bi trebalo provjeriti hoće li se rezultati potvrditi na većim te dobno heterogenijim uzorcima. Također, sudionici su bili selekcionirani i s obzirom na školu koju pohađaju što ograničava generaliziranje rezultata. Nadalje, iako je potvrđen efekt osobina ličnosti, sve su osobine ispitivane zajedno te se ne može utvrditi koliko svaka od njih pridonosi percepciji fizičke privlačnosti što bi trebalo provjeriti u budućim istraživanjima. Velika zamjerka istraživanjima ovoga tipa je što se procjene privlačnosti temelje na fotografijama lica. To se razlikuje od uvjeta u svakodnevnim situacijama i životu pa se samim time umanjuje značenje i snaga rezultata. Drugi elementi poput emocionalnog izražaja, načina odijevanja, privlačnosti tijela i sl. daju mnogo više informacija o osobi te su također bitni u složenim interakcijama. Najveći nedostatak ovog istraživanja je to što je procjenjivana samo osoba prosječne privlačnosti. Naime, bilo bi zanimljivo provjeriti utjecaj osobina na procjenu privlačnosti osoba različitih kategorija privlačnosti (neprivlačne, prosječno privlačne, izrazito privlačne).

6. Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos osobina ličnosti i stereotipa fizičke privlačnosti – „Što je lijepo, to je i dobro“. Potvrđeno je postojanje stereotipa fizičke privlačnosti, odnosno povezanost između osobina ličnosti i fizičke privlačnosti lica. U situaciji kada su procjenjivanoj osobi pripisane pozitivne osobine (ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, emocionalna stabilnost i otvorenost), ona je procjenjivana fizički privlačnijom nego u situaciji kada su joj pripisane negativne (introverzija, niska ugodnost, savjesnost, emocionalna stabilnost i otvorenost). Dobiveni rezultati u skladu su s očekivanjima. Nadalje, utvrđena je značajna interakcija spola procjenjivača i spola procjenjivane osobe. Ženski sudionici procjenjivali su žensku osobu fizički privlačnijom nego što su to činili muški sudionici, dok su procjene fizičke privlačnosti za mušku osobu podjednake kod oba spola. Rezultati ovog istraživanja imaju značajne teorijske i praktične implikacije, no da bi se mogli primjenjivati potrebno je provesti daljnja istraživanja uzimajući u obzir nedostatke ovog istraživanja.

7. Literatura

- Allport, G. (1954). *The nature of prejudice*. MA: Addison-Wesley.
- Aronson, E., Wilson, T. D. & Akert, R. M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate.
- Ashmore, R. D., Solomon, M. R. & Longo, L. C. (1996). Thinking about fashion models' looks: A multidimensional approach to the structure of perceived physical attractiveness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(11), 1083-1104.
- Ashmore, R. D. & Del Boca, F. K. (1979). Sex stereotypes and Implicit Personality Theory: Toward a Cognitive – Social Psychological Conceptualization. *Sex Roles*, 5, 219-248.
- Baron, R. A. & Byrne, D. (1994). *Social psychology: Understanding human interaction*. Boston: Allyn & Bacon.
- Brewer, G. & Archer, J. (2007). What do people infer from facial attractiveness?. *Journal of Evolutionary Psychology*, 5(1-4), 39-49.
- Brown, T., Cash, T. & Noles, S. (2001). Perceptions of physical attractiveness among college students: Selected determinants and methodological matters. *The Journal of Social Psychology*, 126(3), 305-316.
- Buss, D. M. & Barnes, M. (1986). Preferences in human mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 559-570.
- Dijkstra, P. & Buunk B. P. (1998). Jealousy as a function of rival characteristics: An evolutionary perspective. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24(11), 1158-1166.
- Feingold, A. (1992). Good-looking people are not what we think. *Psychological Bulletin*, 111(2), 304-341.
- Fink, B., Neave, N., Manning J. T. & Grammer, K. (2005). Facial symmetry and the big five personality factor. *Personality and Individual Differences*, 39(3), 323-529.
- Fiske, S. T., Cuddy A. J. C. & Glick P. (2006). Universal dimensions of social cognition: warmth and competence. *Trends Cogn. Sci.*, 11(2), 77-83.
- Fiske, S. T. (1998). Stereotyping, prejudice, and discrimination. U Gilbert, D. T., Fiske, S. T. & Lindzey, G. (Eds.). *Handbook of social psychology*, 2(4), 357-411. New York: McGraw-Hill.
- Friedman, H. S., Riggio, R. E. & Casella, D. (1988). Nonverbal skill, personal charisma, and initial attraction. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 14, 203-211.
- Gorga, K., Russell, M. & Torres, E. (2008). Is Beauty Only Skin Deep?: The Relationship Between Personality and Attractiveness Ratings. Dostupno na:

<http://campus.lakeforest.edu/kelley/gorga-russell-torres-2009.pdf> Datum pristupa:
15.10.2012.

- Gosling, S. D., Rentfrow, P. J. & Swann, W. B. (2003). A very brief measure of the Big-Five personality domains. *Journal of Research in Personality*, 37, 504-528.
- Grammer, K. & Rikowski, A. (1999). Human body odour, symmetry and attractiveness. *Proc. Biol. Sci.*, 266(1422), 869-874.
- John, O. P. & Srivastava, S. (1999). The Big five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. U Pervin L. A. & John O. P. (Eds.). *Handbook of personality*, 102-138. New York: The Guilford Press.
- Kniffin, K. M. & Wilson, D. S. (2004). The effect of nonphysical traits on the perception of physical attractiveness: Three naturalistic studies. *Evolution and Human Behavior*, 25, 88-101.
- Krapić, N. (2005). Dimenzije ličnosti petofaktorskog modela i radno ponašanje. *Psihologijske teme*, 14(1), 39-55.
- Langlois, J. H., Kalakanis, L., Rubenstein, A. J., Larson, A., Hallam, M. & Smoot, M. (2000). Maxims or myths of beauty? A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin*, 126(3), 390-423.
- Lewandowski, G. W., Aron, A. & Gee, J. (2007). Personality goes a long way: The malleability of opposite-sex physical attractiveness. *Personal Relationships*, 14, 571-585.
- Macrae, C. N., Stangor, C. & Hewstone, M. (1996). *Stereotypes and Stereotyping*. New York: The Guilford Press.
- McCrae, R. R. & Costa, P. T. (1999). A five-factor theory of personality. U Pervin L. A. & John O. P. (Eds.). *Handbook of personality: Theory and research*, 139-153. New York: The Guilford Press.
- Meier, B. P., Robinson, M. D., Carter, M. S., Hinsz, V. B. (2010). Are sociable people more beautiful? A zero-acquaintance analysis of agreeableness, extraversion, and attractiveness. *Journal of Research in Personality*, 44, 293-296.
- Milas, G. (2004). *Ličnost i društveni stavovi*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Miller, G. (2007). *Razum i razmnožavanje: kako je izbor partnera oblikovao evoluciju ljudske naravi*. Zagreb: Algoritam.
- Patzer, G. L. (1985). *The physical attractiveness phenomena*. New York: Plenum Press.
- Pennington, D. C. (1997). *Osnove socijalne psihologije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Petz, B., Ur. (2005). *Psihologijski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga.

- Rantanen, J., Metsapelto, R. L., Feldt, T., Pulkkinen, L. & Kokko, K. (2007). Long-term stability in the Big Five personality traits in adulthood. *Scandinavian Journal of Psychology*, 48, 511-518.
- Riggio, R., Friedman, H. S. & DiMatteo, M. R. (1981). Nonverbal greetings: Effects of the situation and personality. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 7, 682-689.
- Riniolo, T. C., Johnson, T. C., Sherman T. R. & Misso, J. (2006). Hot or not: Do professors perceived as physically attractive receive higher student evaluations?. *The Journal of General Psychology*, 133(1), 19-35.
- Schneider, D. J. (1973). Implicit personality theory: a review. *Psychological Bulletin*, 79(5), 294-309.
- Wojciszke, B. (2005). Affective concomitants of information on morality and competence. *Eur. Psychol.*, 10, 60-70.
- Zebrowitz, L. A. (2004). The origins of first impressions. *Journal of Cultural and Evolutionary Psychology*, 2(1), 93-108.
- Zebrowitz, L. A. & Montepare, J. M. (1992). Impressions of babyfaced males and females across the lifespan. *Developmental Psychology*, 28(6), 1143-1152.

8. Prilozi

Prilog 1.

Osoba koju ćete procjenjivati je otvorena i entuzijastična. Pouzdana je i samo-disciplinirana. Otvorena je za nova iskustva i kompleksna. Ona je smirena i emocionalno stabilna te suosjećajna i topla.

entuzijastična - ushićena, zanesena, oduševljena

kompleksna - složena

emocionalno stabilna - emocionalne reakcije su joj u skladu sa situacijom u kojoj se nalazi

Prilog 2.

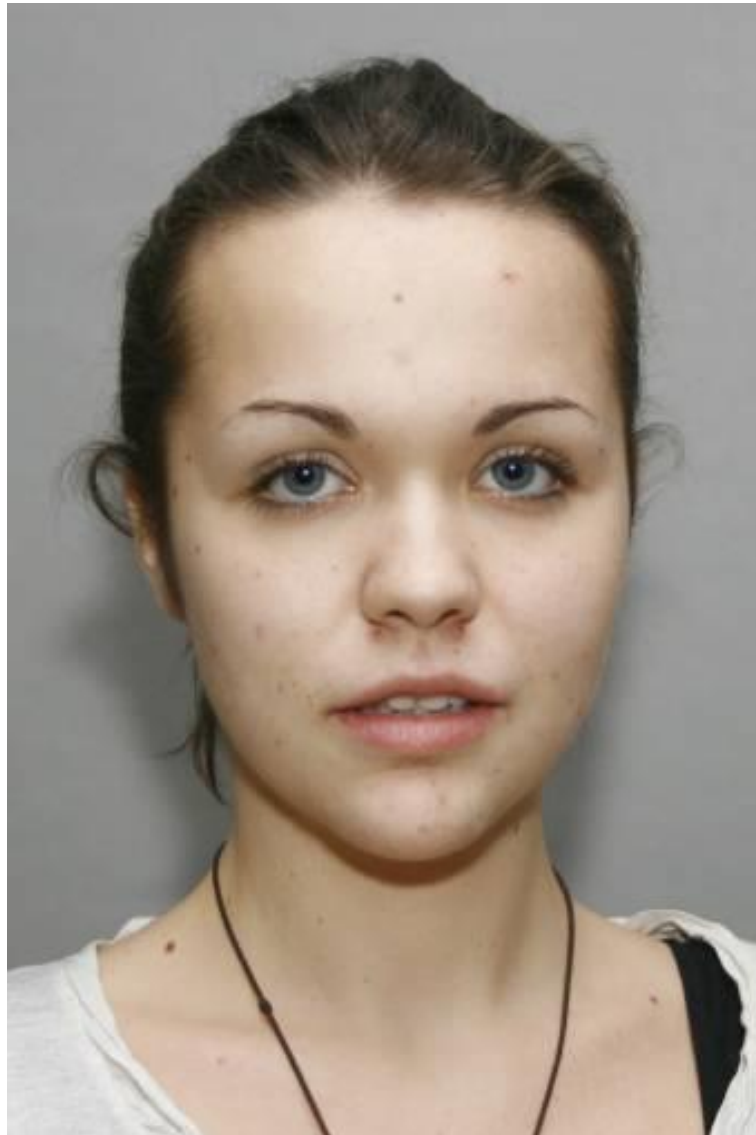
Osoba koju ćete procjenjivati je rezervirana i tiha. Neorganizirana je i nemarna. Konvencionalna je i nekreativna. Ona je anksiozna i lako se uzruja te je kritična i svadljiva.

rezervirana - suzdržana; nepovjerljiva

konvencionalna - drži se uobičajenih pravila i oblika; ustaljena; neinventivna

anksiozna - trajno napeta, uplašena

Prilog 3.

Prilog 4.

